11.1.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

HE 245/2020 vp

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin lausunto tartuntatautilain väliaikaiseksi muuttamiseksi

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS) on kiitollinen saadessaan tuoda esille kantansa hallituksen esitykseen tartuntatautilain väliaikaiseksi muuttamiseksi. Hallituksen esitys tuo nykyisessä COVID-19-epidemiatilanteessa merkittäviä mahdollisuuksia tartuntojen hillitsemiseen sekä mahdollisuuden toteuttaa niitä kohdennetusti. Lakiehdotus antaisi viranomaisille keinoja kohdentaa tartunnan torjumiseksi tarvittavia toimenpiteitä rajatummin kuin laajamittaiset yhteiskuntaan kohdentuvat rajoitukset, joita on esimerkiksi keväällä 2020 tarvittu ja äskettäin otettu käyttöön monissa Euroopan maissa. HUS esittää kantanaan, että alla kommentoiduista puutteista huolimatta, **hallituksen esitys tulisi saattaa voimaan mahdollisimman pikaisesti.**

Hallituksen esittämät lakimuutokset vastaavat pääosin koronavirusepidemian hillinnässä käytettyihin keinoihin ja selkeyttävät joitakin, erityisesti kotieristyksen ja kotikaranteenin käytännössä havaittuja nykyisen lain ongelmakohtia. Hallituksen esitys on jossain määrin selkeytynyt aiemman lausuntokierroksen jälkeen, mutta lakiteksti on edelleen osin vaikeaselkoinen, mikä voi hankaloittaa ja osin jopa estää lakiesityksen kaikkien rajoitustoimenpiteiden käyttöönottoa. Lakitekstin hankalahko tulkinta asettanee jo rajoitteita mm. yksityisille toimijoille. Tartuntatautilakia tulkitsevat yleensä muut kuin juridisen koulutuksen saaneet, joten sille asetettavat selkeysvaatimukset ovat korkealla. Tästä huolimatta HUS katsoo, että ensisijaista olisi saattaa hallituksen väliaikaiseksi esittämä tartuntatautilain muutos mahdollisimman pikaisesti voimaan.

Yksityiskohtaiset kommentit:

3 § eristämisen määritelmä

- Muutos on kannatettava ja vastaa nykyistä käytäntöä COVID-19-infektioon sairastuneen eristämisestä kotona, mikäli se on sairastuneen kunnon ja tarvitseman hoidon kannalta mahdollista.

9 a § ja 79 a §, kommentit koskien sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan muuttamista sekä maksettavia korvauksia

- 9 a §:n terveydenhuollon toimintavelvoitteiden muuttaminen ja hoidon kohdentaminen on hyvä lisä terveyspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi epidemiatilanteen vaikeutuessa. Määräysvalta ja koordinaatiovastuu tässä on asetettu aluehallintovirastojen vastuulle, joilla ei voi olla ajantasaista kokonaiskuvaa tai sen saaminen on hankalaa eri terveydenhuollon yksiköiden tilanteesta. Päätökseen tarvittavan tiedon ja perustelujen toteaminen ja siihen osallistuvien tahojen epämääräisyys voi hyvin olla esteenä pykälän antamien mahdollisuuksien käytölle. Sairaanhoitopiirien ja myös kuntien tilannekuvan kuuleminen jää kirjaamatta, vaikka ne ovat edellytyksiä aluehallintoviraston päätökselle. Tosin tästä kuulemisesta on maininta tartuntatautilain aluehallintoviraston päätöksiä koskevassa osassa muualla.
- 9 a § on hankalasti ja osin eri vaihtoehdot poissulkevasti kirjoitettu. Kyseessä oleva päätös käytännössä aina johtaisi sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden rajaamiseen ja vähenemiseen sekä myös jonkinasteiseen potilasturvallisuuden laskuun. Nykymuodossa tämä voi tuoda esteen pykälän suomien organisointimahdollisuuksien käyttöön myös pakkotilanteessa, jossa joudutaan eri riskejä punnitsemaan. Käytännössä merkittävimmät rajoittavat tekijät annettavan hoidon laadun muutoksiin liittyvät henkilöstön osaamiseen ja saatavuuteen, jossa sairaanhoitopiirit sekä kuntien toimijat ovat avainasemassa lisäkoulutuksen ohjaamisessa.
- Pykälän hankalasti tulkittavuutta konkretisoi sosiaali- ja terveysministeriölle annettavien valtuuksien kohdassa viittaus momenttiin 6, minkä viittauskohta ei aukea ilman syvempää juridista tulkintaa.
- 79 a § mukainen kustannusten korvaus on edellytys 9 a § mukaisten päätösten tekemiselle, mutta 79 a § vaikuttaa varsin hankalaselkoisesti tulkittavalta.

24 § tiedonsaantioikeuksien laajentaminen

- Tiedonsaantioikeuksien kirjaaminen laajennetussa muodossa on kannatettava ja tehostaa eri viranomaisten yhteistyötä sekä tartunnantorjuntaa. On huomattava, että siirrettävät tiedot koskevat vain tartunnantorjunnassa vaadittavia tietoa, joten riskiä tietojen väärinkäyttöön ei pitäisi olla.

57 §, työstä, varhaiskasvatuksesta ja oppilaitoksesta poissaolosta päättäminen

- Muutos koskee ainoastaan päätösvallan antoa myös sairaanhoitopiirin tartuntataudeista vastaavalle lääkärille kunnan tartuntataudeista vastaavan lääkärin lisäksi. Muilta osin pykälä on identtinen voimassa olevan lain kanssa.
- Muutosehdotus on perusteltu, koska useissa pienemmissä sairaanhoitopiireissä tartunnanjäljitys on organisoitu sairaanhoitopiiristä käsin.

58 d § Asiakkaille ja osallistujille tarkoitettujen tilojen käytön edellytykset COVID-19-epidemian leviämisen estämiseksi

- Pykälän teksti on siltä osin selkeytynyt edellisen lausuntokierroksen jälkeen, että nyt päätökset kohdentuvat selkeästi kaikkiin samalla alueella oleviin toimijoihin. Edelleenkin teksti on erittäin vaikeaselkoinen ja ilmeisesti viittaukset kohdentuvat sekä edellisen 58 c §:n momentteihin että kyseessä olevan 58 d §:n momentteihin? Mihin momenttiviittaukset kohdentuvat jää avoimeksi ainakin juridista koulutusta vailla oleville, mikä voi vaikeuttaa pykälässä annettujen toimivaltuuksien käyttöä. Mahdollisuus paikallisesti vaikuttaa tartuntariskejä sisältävään toimintaan muissa kuin kunnan hallitsemissa toimipaikoissa on kuitenkin merkittävä ja siten pykälä on tarpeellinen tulkintaongelmista huolimatta.

58 e § ja 58 f § henkilöliikennettä koskevien toimenpiteiden säännökset

- Mahdollisuus vaikuttaa liikennevälineissä ihmisten välisen kontaktin etäisyyksiin sekä määriin voi osoittautua merkittäväksi toimenpiteeksi epidemian jatkuessa.

58 g § tilojen väliaikainen sulkeminen

- Mahdollisuus vaikuttaa tartuntojen syntymiseen tiloissa, joissa ihmisiä kokoontuu, on merkittävä mahdollisuus tartuntojen torjunnassa ja tämän mahdollisuuden puuttuminen on kertyneen kokemuksen mukaan hankaloittanut paikoin tartuntojen torjuntaa. Pykälän soveltamista koskevassa osiossa määritellään, että velvoitetta voitaisiin soveltaa, jos sairaanhoitopiirin alueella todennettuja tartuntojen ilmaantuvuus 14 päivänä aikana ylittää 10 / 100 000 asukasta, mikä viittaa laajaan elinkeinontoiminnan rajoittamiseen. Sairaanhoitopiirin tartuntaluvun käyttäminen kuntatason rajoituksissa ei myöskään tunnu asianmukaiselta perustelulta ja lisäksi asetettu raja ylittyy jopa yksittäisessä hyvin hallinnassa olevassa tartuntaketjussa. Tarve kohdennettuihin kuntatason toimenpiteisiin voisi olla tunnistetuissa ja toistuvissa tartuntatapauksissa tietyntyyppisessä elinkeinon harjoittamisessa, kuten esimerkiksi runsaasti lähikontakteja sisältävässä yöelämässä meluisassa ympäristössä tai karaokeravintoloissa, missä myös pisaroiden muodostus on voimistunut.

On ollut tunnistettavissa tilanteita, joissa tartuntoja on syntynyt jonkin toimijan tai jonkin tyyppisen toiminnan yhteydessä ja nyt ehdotetussa muodossa kohdistuisi tilojen sulkeminen kaikkiin vastaaviin toimintoihin. Tämä on hyvä huomioida sekä sen yhteiskunnallisen vaikutuksen takia, mutta myös mahdollisuutena riskitoiminnan välttämiseen.

- On huomattava, että uskonnollisten yhteisön kokoontumiset on tässä jätetty toimenpidemahdollisuuksien ulkopuolelle, mutta sellaisissa tapahtuneita vaikeasti selvitettäviä ja torjuttavia pitkittyneitä tartuntaketjuja on tähänastisessa epidemiassa todettu.

68 § olosuhteet karanteenin ja eristämisen aikana

- Lakiehdotukseen kirjatut muutokset noudattavat nykyisiä toimintaperiaatteita ja ovat siten tervetullut muutos. On kuitenkin huomattava, että pykälästä on esitetty poistettavaksi nykyisen lain kyseisen pykälän ensimmäinen lause ”Karanteeni ja eristäminen on toteutettava siten, että henkilön oikeuksia ei tarpeettomasti rajoiteta.” Sama yleisperiaate tulee esille tartuntatautilain 60 § ja 63 §, missä karanteeni tai eristäminen määritellään toissijaisiksi toimenpiteiksi ja käytettäväksi vain, mikäli muilla keinoilla ei taudin leviämistä voida estää. Poistettavaksi esitetty lause kuitenkin selkeästi rajaa karanteenin ja eristämisen aikana tehtäviä muita perusoikeuksien rajoituksia ja korostaa päätöstä tehtäessä myös sen kohtuullisuuden harkintaan rajoitustoimenpiteiden kohteeksi joutuvan kannalta.

89 § virka-apu

- Esitetty virka-avun mahdollisuus on tärkeä lisä erityisesti rajoilla tapahtuvan tartunnantorjunnan tehostamiseksi

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri

Markku Mäkijärvi
johtajaylilääkäri

Asko Järvinen
infektioylilääkäri, sairaanhoitopiirin tartuntataudeista vastaava lääkäri